

Zvieratá nie sú také

(O vlkovi aj Červenej Čiapočke trochu inak)

Kveta Dašková

Kveta Dašková

ZVIERATÁ
nie sú
TAKÉ

O vlkovi aj Červenej Čiapočke trochu inak

... Koľko vecí a darov prírody zneužil človek k pôžitkom a potupe vlastnej i svojej matky Zeme! ... vodou, železom, ohňom, drevom, kameňom i vymáhaním plodov ľudia Zem ustavične sužujú a často i zbytočne, neraz iba preto, aby ich chuťkam, a nie potrebám poslúžila.

... Myslím, že šelmy strážia Zem a odvracajú od nej ruky svätokrádežné ...

Gaius Plinius Starší: Naturalis historia čiže Prírodopis,
knihy II., 1. storočie nášho letopočtu

Živého vlka som vo voľnej prírode nikdy nevidela. Nepredpokladám však, že by sa týmto zážitkom u nás mohlo pochváliť veľa ľudí. Ved' nielenže je to zviera noci a skrytého života, ale na našom území, aj to iba v lesoch severovýchodného a stredného Slovenska, žije asi tak stovka vlkov, možno pol druhej. No našla som i celkom čerstvý údaj, ktorý hovorí, že ich je len pol jednej stovky.

Živého vlka som videla iba v zoologickej záhrade, ale to už je iný tvor než ten, ktorého opisujú ľudia, čo medzi vlkami pobudli mnohé dni, mesiace, ba i roky, ako Američania A. Murie a L. Crislerová, kanadský zoológ F. Mowat i náš profesor J. Komárek. Nie, vôbec tým nechcem haniť zoologické záhrady, to by som bola nespravodlivá. Robia totiž, aspoň tie solídne, často viac, ako vlastne môžu – preto, aby zachránili vymretím ohrozené živočíšne druhy, i preto, aby ľudia, čo sa už naučili hľadieť iba na seba, aspoň kútikom oka zaregistrovali aj iné zemské tvory. Lenže akokoľvek, zoo je iba záhrada zvierat, a nie rozľahlý les či polárna tundra.

Vlk v zoo teda neubehne denne za potravou päťdesiat, šesťdesiat, ba i nad sto kilometrov.

Vlk v zoo sa nemusí namáhať a špekulovať, ako tú potravu uloviť – dostane ju v pravidelnom rytme, v čase kŕmenia rovnako v zime aj v lete.

Vlk v zoo nemá svoje teritórium, ktoré býva veľké stovky, ba i tisíce štvorcových kilometrov. Má iba klietku a zopár metrov výbehu, ohradeného ustavičným diváckym ruchom a plotom z pevnej ocele.

Vlk v zoo má zavšete štastie, že žije s vlčím druhom a začas so svojimi vlčími deckami. Ale o normálnej svorke, ktorá podľa slov významného rakúskeho zoológa, nositeľa Nobelovej ceny K. Lorenza je veľmi exkluzívne spoločenstvo, kde každý člen chráni toho druhého aj za cenu vlastného života, nemôže byť ani reči.

Vlk v zoo, to je pevná kostra, to sú pružné svaly i bystré zmysly, to je štyridsaťdva mocných zubov, to je okolo päťdesiat kilogramov hmotnosti, slovom, aj vlk v zoo je šelma podľa všetkých zoologických predpisov a opisov. A zvyčajne dobre živená, zavše i vzhľadnejšia ako vo voľnej prírode, no predsa neúplná. Veď vlk v zoo nežije v prirodzených podmienkach, a tak sa neriadí ani vlčími zákonmi. Tými naozajstnými, prirodzenými, pre neho najlepšími, ktoré nemajú nič spoločné s vžitou predstavou o „vlčích zákonoch“, ktorými sa neraz riadia ľudia.

Vlka som teda, žiaľ, okrem zoologickej záhrady nikdy nevidela. Ale nosím ho v sebe. Bez prestania, asi tak, ako naši dávni predkovia nosili na šnúrke okolo krku jeho dýkovité očné zuby, čo ich azda mali ochrániť proti iným zverom či možno i proti nemu samému, alebo im dať jeho loveckú bystrosť.

Nosím ho v hlave dlhé roky a pátram, čo si o ňom ľudia v minulosti i dnes rozprávajú a rozprávajú, čo o ňom kto napísal, ako ho nafotografovali, sfilmovali aj inak zobrazili. A z toho všetkého mi vychádza, že takmer niet iného tak haneného, osočovaného, nezmyselne prenasledovaného a uvzatými ľudskými predsudkami, nevedomosťou, nevraživosťou a zlobou stíhaného cicavca, ako je vlk. A to vo všetkých končinách sveta, kde žil a kde ešte vôbec žije (v Austrálii, kde ho niet, sa vyvražďovacia neznášanlivosť človeka preniesla na divého psa dinga, v Afrike na psa hyenovitého). Ako uvidíš z množstva príkladov, výnimkou potvrdzujúcou pravidlo boli azda iba niektoré kmene severoamerických Indiánov, u ktorých vlk patril medzi božstvá – pomocníkov pri love. Tak jedným z bohov lovu, čo mali zver i loviská rozdelené medzi sebou podľa svetových strán, bol vlk východu Nawiko.

Za tie roky stopovania osudov vlka som si poznačila množstvo najrozmanitejších údajov, zväčša dôležitých, vážnych, zaujímavých, ale zavše i menej podstatných či informačne chudobnejších, menej obsažných. A tak som chvíľu stála pred problémom, akým si ňom ich preosiať, aby mi nič podstatné neuniklo a aby som o situácii vlka, vedeckým menom *Canis lupus*, podala čo najvernejšiu správu. Napokon som sa rozhodla pre takéto riešenie.

Mozaika číslo jeden: Zásadne proti

Pretože sa stavy zveri vďaka neobmedzenému lovu povážlivo znížili, roku 1627 (bolo to v škaredých časoch tridsaťročnej vojny, Ferdinand II. Habsburský chvíľu predtým porazil české stavy a práve v tomto istom roku vydal nový zemský zákon, ktorým stavy úplne podriadil panovníckej moci) prijali na Pražskom hrade prísne opatrenia na jej ochranu. Na vlkov sa však opatrenie nevzťahovalo, skôr naopak. Historický dokument o tom hovorí: . . . *každýho času a kdekoliv každému svobodno jest vlky honiti, stříteti a hubiti . . .*

Inakšie to nebolo ani inde v Európe. Napríklad zo starých francúzskych záznamov o výdavkoch z kráľovskej pokladnice vyplýva, že francúzski králi si dokonca vydržovali osobitné jednotky osobitne cvičených vlkolovcov, aby krajinu ochraňovali pred vlčou pohromou.

Nečudo, že to s vlkami šlo od desiatich k piatim, či presnejšie povedané od piatich k nule. Dôkazom je i tento historický fakt.

Pod tlakom nespokojných sedliakov roku 1850 zrušili v Bechynskom panstve dávky obilia na psov (šlo o mericu ovsa od každého sedliaka). Psov si páni v zámkoch v hornatých oblastiach nášho územia, no i v iných európskych krajinách držali na ochranu proti vlkom

(pravdaže, vydržiavať ich museli poddaní), no v skutočnosti ich využívali najmä pri vzrušujúcich poľovačkách na vlkov.

A ako sa sedliakom v Bechyni podarilo vyšmyknúť z platenia dávok? Mali jeden veľmi závažný argument: v krají, kde žili, nežili vlci. Už dávno ich vystreliali!

Podľa Encyklopédie mládeže z konca tridsiatych rokov posledného vlka v Čechách zastrelili roku 1874. Údaj bol uvedený pod dokumentárnou fotografiou onoho posledného vlčieho mohykána. Podľa vysokoškolskej učebnice zoológie od J. Gaislera z roku 1984 to bolo trochu neskoršie – roku 1891. To, že na Morave posledný vlk našiel smrť z rúk strelca roku 1914, oba pramene uvádzajú totožne. Rozdielnosť údajov o Čechách je však nepodstatná a nič nemení na smutnom fakte, že najväčšia psovitá šelma, s výnimkou ojedinelých občasných zatúlancov, je v Čechách už celé storočie na zozname vyhynutých, či správnejšie a menej pokrytecky povedané – vykántrených živočíchov.

Lesy na Slovensku boli a ešte aj sú hlbšie a rozľahlejšie, takže hoci po biede, predsa sa v nich vlk dokázal udržať. Ale vzťah k nemu nebol inakší. V rukopisnej zbierke zberateľa ľudových piesní, legiend, príbehov a rozprávání J. L. Holubyho (1836–1923) nachádzame takýto smutno-smiešny záznam svedčiaci o tom, že kde sa vlk objavil, tam sa vždy našlo dosť strelbychtivých majiteľov pušiek:

Raz sa jakosi v tuhej zime zatáral vlk do podhradského chatára z vrchov závažských. Jak ho ľudia zbadali, sbehli sa všetci zemaní, flintami ozbrojení, vlka honiť, a jak bude možno aj zastreliť. Že bol vlk vyšľakovaný (vystopovaný) až do Kalkového, obkolesili zemaní tento vrštek a Štefan Koric s inými so strany od Mičkovky postupoval do Kalkového. Tu zrazu vidí, jako vlk zrovna proti nemu beží, až mu tak sňah za patami lietal. Štefan Koric sa velice naľakal, hodil proti vlkovi flintu a zakrikol, čo mu hrdlo stačilo: Huhuhu! Vlk sa kriku naľakal a dal sa na útek smerom do Ivanovskej doliny . . .

Hubenie už aj tak zdecimovaných vlkov u nás v 19. storočí neprestávalo, skôr naopak. Ľudia vytrvalo a tvrdošie tvrdili, že vlci ohrozujú predovšetkým ich, ľudí, že sú príčinou ubúdania lesnej zveri (aké jednoduché hodiť to nenávideným vlkom na hlavu!) aj že majú na svedomí všetky straty pri pasení dobytky a na salašoch, hoci príslovie „Valasi zjedli ovcu a povedali na vlka“, bolo všeobecne známe a nevzniklo iba ako obveseľujúca povprávka.

Na tie časy mimoriadne zaujímavé i závažné stanovisko k danej veci zaujíma naslovo-vzatý znalec a zveľaďovateľ lesov V. Rowland. Po otcovi bol pôvodom Angličan, po matke Čech a dlhé roky prežil na Slovensku. V rokoch 1856 až 1864 pôsobil ako mestský lesmajster v Prešporku a v rokoch 1865 až 1883 zas ako lesmajster na Orave, kde v Oravskom Podzámku založil lesnícke múzeum a knižnicu, takže pomery u nás poznal veľmi dobre. Osvietený lesmajster Rowland nielen konštatuje, že vlkov (ale aj medveďov) rapídne ubúda, ale proti ich vybijaniu aj rázne vystupuje, poukazujúc na to, že i oni majú miesto v zdravom lese. Lenže taký hlas, ako hlas lesmajstra Rowlanda, bol ojedinelý. Veď len čítaj ďalej!

Najväčším nepriateľom zveri jelenej a srnčej na Podkarpatskej Rusi sú vlci. Nijaká iná šelma okrem rysa nie je taká krvilačná a hladná ako práve vlk . . .

. . . Tichý a nehučný chod umožňuje vlkom ľstivo sa prikradnúť k zveri, ktorú prenasledujú tak dlho, až sa im podarí úplne vysilenú a unavenú korisť dosiahnuť a roztrhať. Žravosť, surovosť a ľstivosť vlkov je príslovečná. Vlk je oproti medveďovi úžasne bojzlivý a podobá

sa skôr zákernému zbabelcovi – pritom však je za tuhej zimy taký bezočivý, že navštevuje dediny a tam kradne, od sliepky, psa až po dobytok všetko, čo mu príde do cesty. Inak je strašne zbabelý, hlavne pred človekom. Mesačné noci vlk nenávidí . . .

. . . keď je jelenia ruja, ozýva sa jeleň doďaleka počuteľným hlasom, pričom stráca ostražitosť a plachosť. To využijú vlci, jeleňa v noci nemilosrdne štvú a uštvanému prehryznú obyčajne hrdlo a v blízkosti vody, ktorú stále potrebujú piť, ho roztrhajú . . .

Zemský úrad na Podkarpatskej Rusi poskytuje, pretože vlk je najväčším a najobávanejším lupičom, za jeho odstrelenie vysoké zástrelné.

Tieto úryvky sú z článku, ktorý roku 1936 na počudovanie uverejnil inak vážny i váženy populárny prírodovedecký časopis Naši prírodou. Je to napodiv nielen preto, že z článku priam srší surová nenávisť proti vlkom, ale i preto, že časopis už vtedy vnímal niektoré príznaky ohrozovania prírody a usiloval sa poukazovať na zložité vzťahy v nej a na oprávnenosť existencie každého živočícha. Napríklad významný zoológ J. Baum sa v zasvätených článkoch okrem iného zastával nemilovaných pavúkov. Profesor Karlovej univerzity v Prahe J. Komárek v knihe Lovy v Karpatech ešte roku 1941 píše:

. . . Ak udrie krutá zima, ktorá prinesie veľa snehu, s matematickou presnosťou môžeme očakávať, že okolo Nového roku sa v novinách objavia články o vlkoch. Hlava rodiny predčítava vyľakanej žene a dieťkam, že v akejsi karpatskej obci občanov za bieleho dňa prepadla horda vlkov v počte dvesto kusov, takže sa ľudia museli pozatvárať do domov a čakať, až prívolané vojsko vybojuje statočný zápas so šelmami a obec oslobodí.

Inokedy sa takto dozvedia, ako hrdinský roľník pristihol vlka vo svojej chalúpke, odvážne s ním zápasil a sputnal ho . . .

A čo na druhom konci sveta, za morom, kde tiež žijú vlci?

Roku 1953 neďaleko Yellowknife (na severe USA) prezimovalo stádo sobov zvaných karibu. Miestni obyvatelia využili príležitosť a na zamrznutých plochách jazier ich takmer päťtisíc pozabíjali. Cestujúci v lietadlách, ktorí ponad kraj leteli, potom rozhlásili, že jazerá sú pokryté obeťami krvilačných vlkov. Pravdaže im všetci uverili, veď masaker „videli na vlastné oči“.

Ešte roku 1963 kanadská vláda platila za zabitie vlka 23 kanadských dolárov! Zabíjal ich kdekto. Niektoré podnikavé turistické kancelárie na ne dokonca zorganizovali poľovačky pomocou helikoptér. „Smelý poľovník“ na palube vrtuľníka nemusel robiť nič, len stláčať kohútik.

Z názorov kanadského zoológa F. Mowata, ktorého vláda poverila, aby zistil skutočné škody, ktoré vlci páchajú na soboch, som do tejto mozaiky vybrala dva úryvky z jeho knihy Nehaňte vlka!. Táto knižka po prvý raz vyšla roku 1963 a potom iba v Kanade ešte v dvadsiatich dvoch vydaniach. U nás sa v kníhkupectvách objavila tiež, a to roku 1981.

Pre barrenlandských vlkov je zima obdobím smrti. Len čo vkročia do lesov (idú ta za zverou), sú cieľom úporných, rafinovaných a krutých útokov ľudí. Bieli lovcovia ich nenávidia. Iste aj preto, že vlci lovia soby a zavše zničia pasce na líšky, ale najmä preto, že väčšina lovcov sa vlkov bojí. Niektorí sa ich na smrť boja a nie je na svete nič silnejšie ako strach, čo vybičuje ľudí k zúrivému nivočeniu . . .

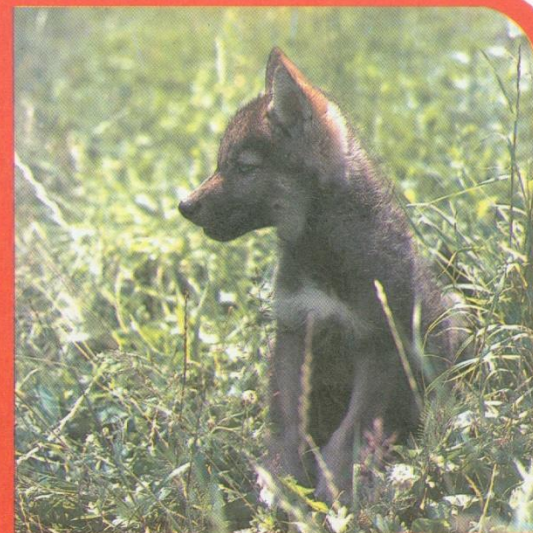
Zvieratá nie sú také

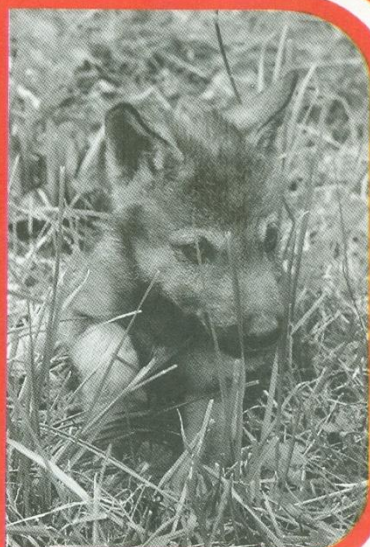

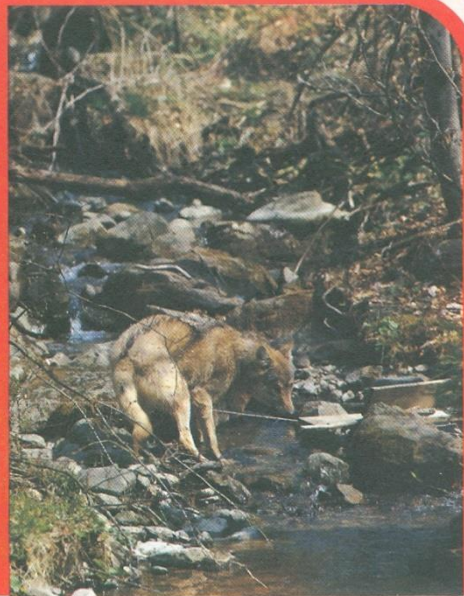
Vici sa o mláďatá starajú skutočne starostlivo. Ak si vlčica nie je istá bezpečnosťou vlčiat, preniesie ich do nového brloha

Vlčatá (na obrázku vľavo dolu sú šesťtýždňové) sú od malička hravé. Hra cibri vnímavosť, postreh, pohotovosť, obratnosť, všetko vlastnosti potrebné pre ďalší život

Mladí vici na dolnom obrázku majú asi pol roka a sú teda vo veku, keď spolu s rodičmi či so svorkou začínajú chodiť do loveckej školy

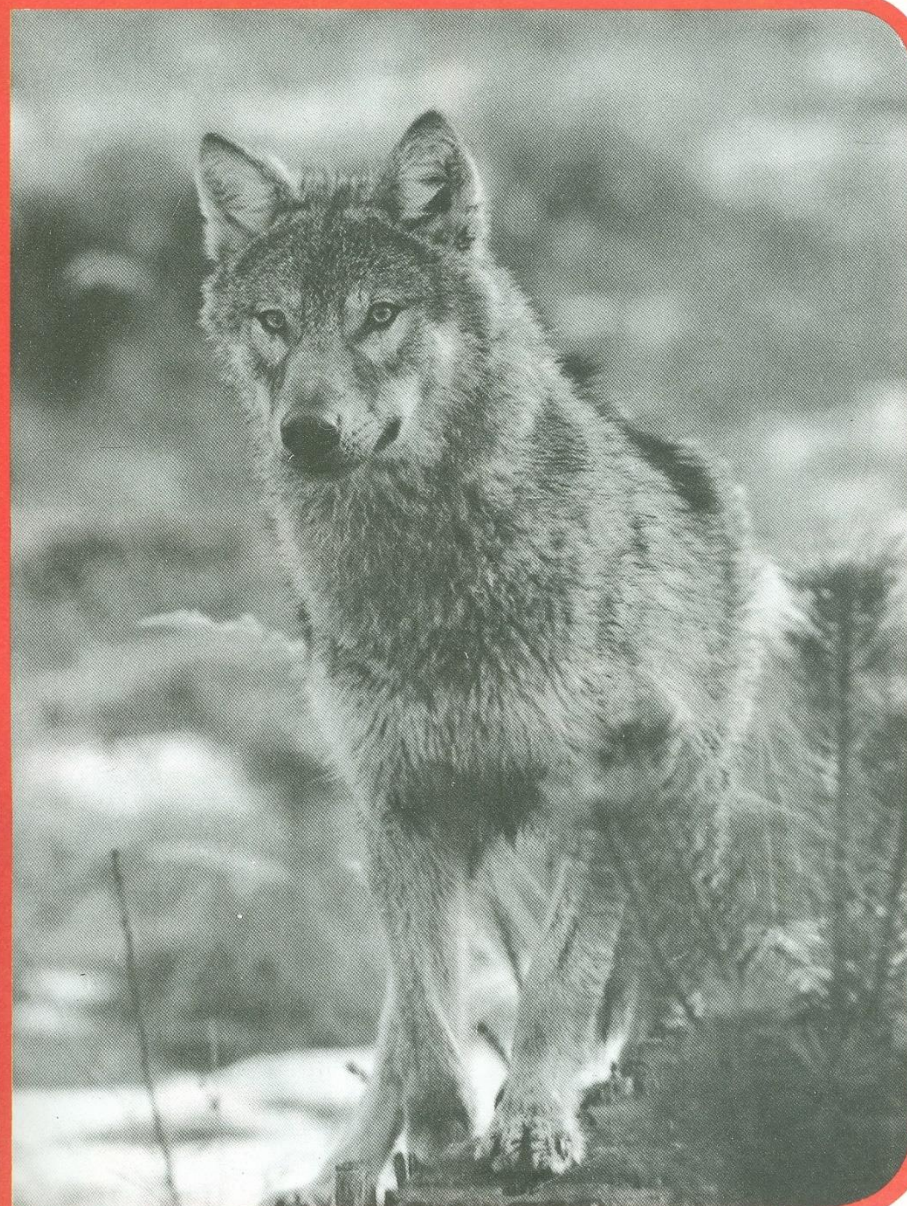

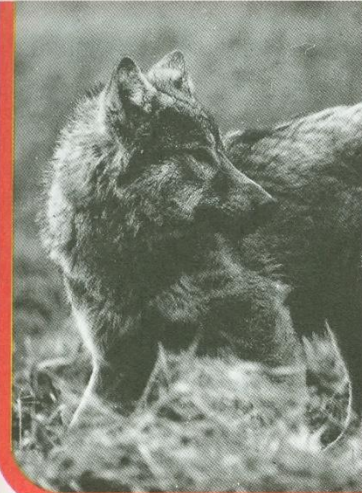
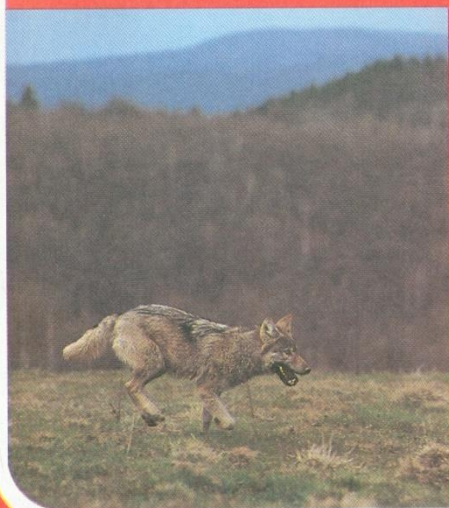
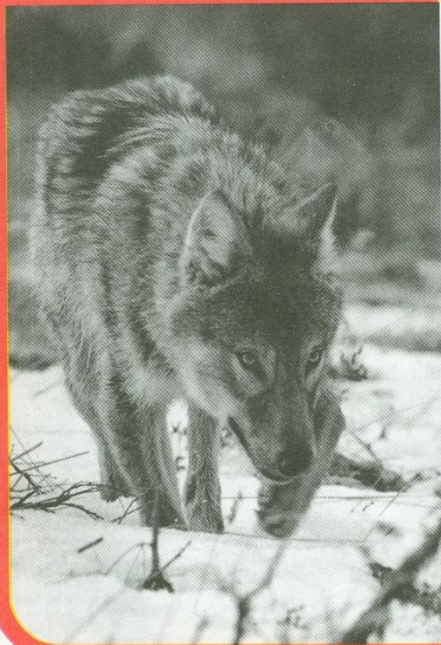

Vlk nachádza potravu aj v potoku. Uloví niečo skúša aj odrastenejšie vlčá, dospelý vik je, prirodzene, obratnejší aj úspešnejší rybár

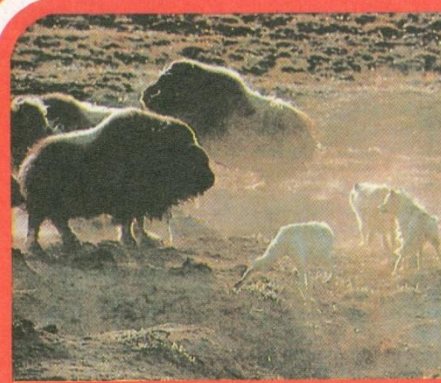

Niektoré zvukové prejavy živočíchov vzbudzujú v človeku rôzne, neraz neprijemné pocity. Tak je to i s vlčím zavýjaním. Mnohým ľuďom pri ňom naskakujú zimomriavky, no vlci sa zavýjaním dorozumievajú, a to i na niekoľkokilometrovú vzdialenosť. Upozorňujú tak napríklad na príchod stáda či objav inej potravy

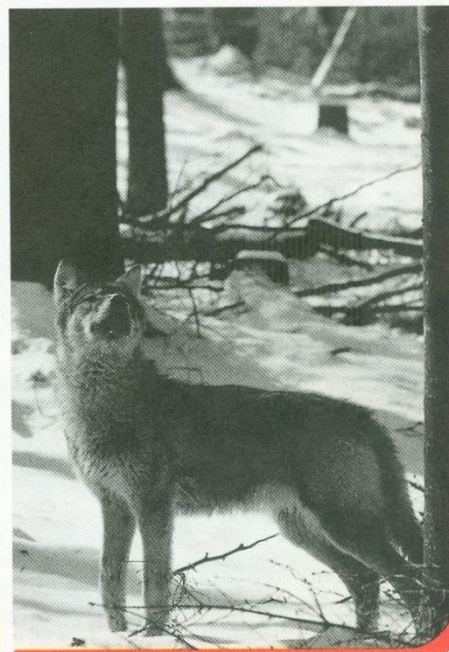

Aby sa vlk najedol, musí niečo uloviť. Aby niečo ulovil, musí byť pozorný, pohotový, rýchly, nesmie si nechať ujsť nijakú príležitosť

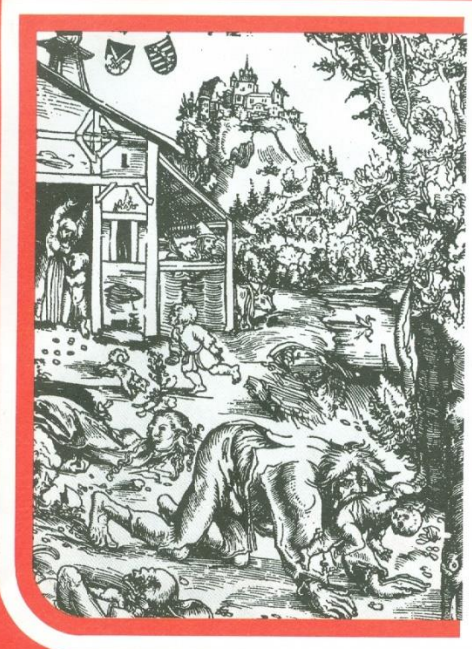
Americký zoológ David Mech sledoval roku 1986 v severnej Kanade svorku bieleho poľameho vlka (poddruh vlka obyčajného) a tak sa s ňou spriatelil, že sa s ňou mohol zúčastňovať na chvíľach oddychu, na hľadaní koristi i na love. Život v tundre je tvrdý rovnako pre pútnika, ako i pre vlkov. Tentoraz mali vlci šťastie, podarilo sa im uloviť pútnika mláďa

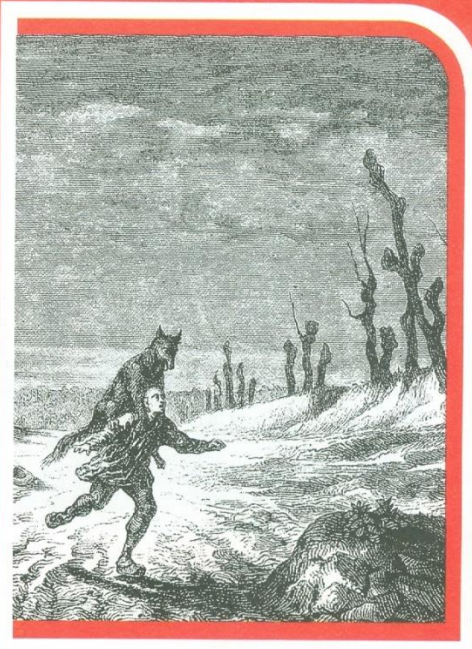
O korisť sa vlci podelia a „nemyslia“ iba na vlastný žalúdok, ale i na mláďatá a na vlčicu, ktorým po návrate k brlohu z pohltaného mäsa časť vyvrhnú. Toto pravidlo platí, aj keď je úlovok malý

Vlk loví zväčša v noci a vo dne od-dychuje skrútený do klobka podob-ne ako pes

Lucas Cranach, nemecký maliar a grafik, sa narodil roku 1472 a zomrel roku 1553. Žil teda v časoch viery vo vikodlakov a zažil i vikodliacie „epidémie“, nuž jeho zobrazenie človeka posadnutého vikodlactvom je nanajvýš pôsobivé.

Maurice Duvellan, syn francúzskej spisovateľky George Sandovej, ktorý žil v minulom storočí, presvedčivo stvárnil predstavy o hrôze a dese človeka, ktorého napadol vikodliak.

Ruská trojka obliehaná v zimnej pustatine hladnými krvilačnými vlkami, to bol častý námiet rozprávanych hororov, ktorými si ľudia krátili dlhé zimné večery. Výtvarné zobrazenie za nimi nijako nezaostáva.

Navzdory radám biológov quebecký minister rybárstva a poľovníctva vydal roku 1972 (!) príkaz na masové vraždenie vlkov, a to formou súťaže pre poľovníkov USA a Kanady. Jej cieľom bolo päťtisíc (!) mŕtvych vlkov. Najúspešnejších lovcov mali odmeniť osobitnou cenou: spodnou sánkou vlka zaliatou do priehľadného dentakrylu. Iba vďaka mnohým protestom sa podarilo odmeny zrušiť.

To ani nevyzerá ako údaj z civilizovanej a na svoju civilizáciu hrdej krajiny z konca tohto storočia. Ak totiž chudobní africkí roľníci nechápu, prečo majú chrániť slony, čo im každú noc na poličkach ničia úrodu, od ktorej závisia ich početné rodiny, je to pochopiteľné. Lenže v pozadí rozhodnutia pána ministra boli predovšetkým tí, čo sami zabíjali alebo organizovali zabíjanie sobov nad únosnú mieru, a vinu za to sa snažili zvaliť na vlkov. Najúspešnejšími a najhorlivejšími našepkávačmi, tvrdiacimi, že za všetko páchané zlo môžu vlci, boli lovci kožušínovej zveri, obchodníci s poľovníckymi potrebami, turistické kancelárie organizujúce poľovačky na soby, vlastníci poľovníckych chát . . .

Namiesto ďalších slov a komentára odcitujem tu slová francúzskeho prírodovedca, objaviteľa pôvodcu besnoty a séra proti nemu L. Pasteura: *Neviem si predstaviť, že by som len tak zo športu vystrelil na živého tvora.*

Roku 1978 si už i ty bol na svete, čiže to nie je tak veľmi dávno. A v tom roku sa po novinách objavila séria svorne rozhorčených článkov o tom, ako vlci na východnom a strednom Slovensku (áno,áno, už sme zas doma) páchajú na salašoch veľké škody. Pravdaže, všetci pisatelia článkov volali po vyhubení a vystrelení týchto nepotrebných a škodlivých zvierat. Iba v jednom jedinom prípade značka -Ba- napísala inšie, ale to inšie vyzozprávam až v mozaike číslo dva – tam to bude lepšie pasovať. No tu ešte nekončím, bolo by to predčasné.

Z vysokoškolských skrípt M. Lisického, z ktorých sa študenti v súčasnosti učia na skúšky, som prevzala niekoľko veľmi výrečných číselných údajov.

V Európe je vlk v jedenástich štátoch úplne vyhubený, v troch je na pokraji zániku, v šiestich štátoch vrátane ČSFR je ohrozený a iba v štyroch krajinách (ZSSR, Rumunsku, Juhosláviu a Grécku) je ho zatiaľ dost.

Za optimálny stav možno považovať zhruba päť vlkov na päťsto-osemsto kusov jelenej zveri, čo by na Slovensku znamenalo stopäťdesiat-dvesto kusov. Vzhľadom na súčasné možnosti možno stav vlkov (okolo sto kusov) považovať za uspokojivý, no napriek tomu smernica Slovenského poľovníckeho zväzu hovorí o jeho znížení na päťdesiat-šesťdesiat kusov.

Nasledujúcich niekoľko viet pochádza z článku povolaneého odborníka profesora Z. Veselovského, ktorý bol uverejnený roku 1983 v prírodovedeckom časopise Československej a Slovenskej akadémie vied Vesmír.

. . . rozdeľovanie živočíchov na užitočné a škodlivé je koncom 20. storočia vyslovene nedôstojným anachronizmom. O pretrvávajúci tomto krajne nesprávneho hľadiska svedčia i oslavné články v našej dennej tlači o ulovení vlka v poľesí Modrava z júla tohto roku . . . Myslím, že ako stredoeurópska krajina mali by sme byť pyšní na to, že v našich lesoch žijú vlci . . . Vyplácať zástrelné za vlkov je kultúrna hanba, rovnako ako vývoz vypchatých perna-

tých dravcov do krajín, kde sú tieto vtáky chránené. Nejde tu o jedného vlka, ale o príklad prežívajúceho zastaraného prístupu k voľne žijúcim živočíchom . . .

A to bol posledný kamienček mozaiky číslo jeden. Myslím, že slová Z. Veselovského ju vhodne uzavierajú. Jej rozsah by som síce mohla zdvojnásobiť a možno i strojnásobiť, ale vidí sa mi, že obsažnosť a údernosť toho, čo som ňou chcela povedať, by som tým už veľmi nezvýšila.

Pravdaže, dokončením tejto mozaiky nekončím celé rozprávanie o vlkoch. Veď to „proti“ má predsa nejaké korene, z niečoho vzišlo. A dôležitý je dopad, ktorý sa netýka iba jedného živočíšneho druhu, ale mnohých ohniviek zreľazeneho sveta zvierat a v konečnom dôsledku možnosti ich i nášho prežitia. Ak totiž vyhynú živočíchy, neprežijeme ich čo len o jediný deň ani my, aj keď sme hádam najprispôsobivejší živočích na svete!

Mozaika číslo dva: Akí vlastne sú?

Dvere ďalšieho rozprávania otvorím citátom L. Crislerovej. (Ešte sa na ňu určite budem odvolávať i ďalej, veď medzi vlkami prežila najprv dlhé mesiace v arktickej pustatine a neskoršie veľa rokov priamo vo svojom domove.) Vlastne rada by som jej slová v tejto mozaike predsunula ako motto, ktoré, hne vyjadrujú podstatu života v prírode, vrhá odlesk na všetko, o čom bude ďalej reč.

. . . *Tundra je pre všetkých. Kobercom i stolom. Pre prenasledovaných i prenasledovateľov. Žijú pod jednou strechou, ukladajú svoje kožušky na rovnaký „matrac“ a chodia po rovnakom „koberci“, ktorý sa rozprestiera pod bledobelasou polárnou oblohou. Človek zvyknutý na obydlie vie iba ťažko pochopiť tú znášanosť nebezpečnej pospolitosti, v akej žijú tieto tvory bez obdĺia . . .*

Je to naozaj zaujímavé! Podľa názorov, ktoré som prvou mozaikou predviedla, vlci celé roky napádali a zabíjali ľudí, ich domáce zvieratá a lesnú zver, a predsa sa všetkým ubližovaným podarilo prežiť. Zväčša dosť úspešne prežiť, a čo sa týka ľudí, i husto zaľudniť svet. Lež vlci sú naopak zapísaní v Červenej knihe, ktorú vedie komisia pre prežitie ohrozených druhov rastlín a živočíchov organizácie IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources – Medzinárodná organizácia pre ochranu prírody a prírodných zdrojov). Sú na žltej karte, čo znamená druhý stupeň ohrozenia. Žlté karty sú vyhradené pre živočíchy, ktorých počet ustavične klesá. V knihe sú totiž karty piatich farieb: najohrozenejšie druhy sú vedené na červených.

A teraz opisované či vlkom pripisované vlastnosti zoradíme do radu, utriedime ich a skúmame. A pravdaže, doložíme aj protinázormi a protiargumentmi. Teda: krvilačný, pažravý, surový, zúrivý, ľstivý, zákerný, bezočivý, nebezpečný, škodlivý . . .

Pri dokazovaní, že vlk vymenované vlastnosti nemá, treba sa predovšetkým pozrieť, čím sa živí, ako si živobytie obstaráva a aké možnosti obživy má. Vybavme najprv dobytok a ovce, ktoré často slúžia ako argument proti.

Pamätáš sa ešte na značku -Ba- z predchádzajúcej mozaiky? Tu je sľúbené pokračovanie.

Iba značka -Ba- v „spravodlivom“ protivlčom hneve nevolala: na vlkov! Naopak, autor, ktorého predstavovala, písal o nedostatočnej či neraz nijakej ochrane oviec. Spomínal, že

hoci máme špeciálne slovenské ovčiarske plemeno, krásneho a statného čuvača (pred panelákom, kde bývam, behajú štyri večer čo večer po parčíku), na salašoch sú napospol všelijakí havkáči. Sú síce milí, ale zvyčajne i maľí. A na zahnanie vlkov sú súci asi ako veľkonočný korbáčik namiesto poriadneho pastierskeho biča, ktorého plesnutie, pravda, ak bol v šikovných rukách, znelo i človečiemu, nielo citlivému vlčiemu uchu ako hrom či výstrel. A ani jedno, ani druhé vlk nemá rád.

Ďalej značka -Ba- písala o „odvahe“ podaktorých dnešných bačov a valachov. Pekne-krásne sa na noc pozamkávajú a bezstarostne spinkajú v maringotkách, čo dnes na mnohých miestach slúžia namiesto koliby. Mimochodom, vo Fatre som videla túto salašníčku súčasnosť s ohrkáňmi vedrami, kanvami, sudmi od smoly, uhlím, popolom a inými civilizačnými, ale o ktovieakej civilizovanosti nesvedčiacimi odpadkami dookola. Myslím, že máločo je také ohydné a zraňujúce prírodu i zmysel človeka pre krásu.

Na doplnenie týchto úvah ešte jedno staré slovenské príslovie: Keď bača spí, vlk ovce ráta. Nič príliehavejšie veru nevymyslíš!

Z časopisu Myslivost z roku 1985 som si zas vypísala tento údaj, ktorý určite stojí za povšimnutie: *v Národnom parku v Abruzzách v Taliansku sa po zazverení jeleňou zverou jednak zvýšil počet vlkov (to bol cieľ), no jednak znížil i počet prípadov, keď vlci prepadli domáce zvieratá. Problémom sú však túlaví zdivočení psi, ktorých neblahú činnosť pripisujú ľudia na vlčie konto.*

Z toho plynie prinajmenšom jedno závažné poučenie:

Keď má vlk dosť svojej prirodzenej potravy, nepotrebuje cudziu. Pravda, ustavičná, veľmi blízka prítomnosť nestrážených domácich zvierat môže „pokaziť“ aj rýdzy vlčí charakter. Vlčik totiž nerozlišuje, lepšie povedané nevie rozlišovať: toto je pre mňa, a toto nie, toto smiem, a toto nie. Signálom: zakázané! je pre neho iba človek, prípadne jeho pes. Keď ich niet, a keď sa mu teda pečienka vlastne sama núka, prečo by si ju nevzal? Nezabúdajme: uloviť čosi divé pod zub dá vlkovi kopy práce aj behania, a to je výdaj energie. A nijaký živý tvor nemôže vydať viac energie, ako prijme – ani vlk nie je živé perpetuum mobile. Preto nečudo, že zranením, chorobou či starobou zoslabnutý vlk to skúsi v nestráženom košári s ovcami či za oplôtkou s telcami.

Nuž, to by azda stačilo na tému: vlci-ovce-dobytok. Ďalšia otázka znie: čím sa vlk živí normálne a ako loví?

Predovšetkým, vlk je mäsožravec a tomu faktu je prispôbený jeho organizmus, jeho činnosť, jeho správanie. Akokoľvek by sa chcel zmeniť (alebo my by sme to chceli) na vegetariána, nemôže. Tak ako mnohé iné mäsožravce vlk síce zavše nepohrdne ani lesnými plodmi, ale to je preň ako pre teba zákusok či cukrík – z nich by si veru nevyžil! Ak nájde, zožerie vlk celkom rád i zdochlinu, lenže pri tom je dosť konkurentov (líška, jazvec, medveď a napokon i diviak a vtáky) a mršín je dosť málo. A tak živnosťou, ktorá vlka živí, je lov. Ako, čo a kde teda loví?

Ktorúkoľvek knihu z posledných rokov, v ktorej je reč o vlkoch, zoberieš, všade sa dočítaš, že lovia srnčiu a jeleniu zver, diviaky, zajace, hraboše, myši, pozemné druhy vtákov, plazy, žaby a jedia i mäkkýše a väčšie druhy hmyzu.

Myslím, že tu niet čo dodávať. Jedálny lístok vlka u nás, a to znamená vlastne vo všetkých európskych krajinách, kde ešte žije, je jasný. A inde?

J. Clarc z Lewisovej a Clarcovej výskumnej výpravy v Amerike roku 1804 si zapísal: *Pozoroval som vlkov v blízkosti veľkých stád bizónov. Keď sa stádo dá do pohybu, vlci ho nasledujú, živiak sa kusmi, ktoré nejakou náhodou utrpeli úraz alebo boli zabití, alebo tými, čo súc priveľmi chudé či naopak príliš tučné, tempu stáda nestačili.*

Na tie časy, zabijácke časy, je to istotne pozoruhodný i obdivuhodný postreh.

Už citovaná L. Crislerová píše:

... *Pozorovali sme veľa vlčích honov. Len čo sa hon začne, v tej chvíli človek uhádne, či korisť padne, alebo nie. Vlci zabijú toho karibu (soba), ktorý spomalí. Obyčajne spomalí ten, čo má boľavé kopyto, plúcnu pásomnicu alebo nozdry zapchaté larvami strečkov. Stádu karibu to nie je na škodu, práve naopak, je to požehnanie, keď ho niekto zbaví chorých členov. Na druhej strane sme pozorovali, že karibu, ktoré sa človeku zdajú hendikepované, vlkom ľahko unikajú. Napríklad samice krátko pred pôrodom aj celkom mladučké, no zdravé mláďatá. Vlk jednoducho nevie bežať tak rýchlo ako zdravý karibu...*

To, ostatne, vidíme všade; najlepšou zbraňou bylinožravcov proti predátorom sú ich rýchle nohy. Preto ani zajac, ani zebra, ani sob nie sú zbabelé, ak utečú. Ale L. Crislerová ešte neskončila.

... *Vlci sa prejavovali ako výberoví lovcia, no nevyberali si najlepšie kusy, ale najúbohejšie... Šli sme k zabitej lani. Vlci boli celí červení od krvi. Prezreli sme si telo samice. Mala v pľúcach osem vredov, z nich niektoré veľké ako pingpongová loptička... Keď sme šli po stopách sťahujúcich sa sobov a pátrali po úlovkoch vlkov, našli sme za niekoľko dní iba štyri kusy. Tri boli mláďatá, z nich dve mali zmrzačené nohy. Jelenček mal choré chodidlo. Polovica rohoviny chýbala, zvyšok bol šikmo prirastený k opuchnutému chodidlu, krvavočervenému chuchvalcu...*

Danej téme sa vo svojej knižke venuje aj Kanadčan F. Mowat, ktorý dlhé mesiace žil priamo medzi vlkami, vo dne v noci ich pozoroval, zhováral sa s miestnymi eskimáckymi lovcami, uvažoval, zvažoval... Počúvajme ho a uvažujme spolu s ním.

... *Hľadel som asi na päťdesiat sobích samcov, ako sa pokojne pasú. Vlci sa vliekli opodiaľ údolím, akoby ich soby nezaujímali väčšími než kamene. Soby zas vôbec nejavili známky strachu... Dospelý sob veľmi ľahko unikne, ba aj trojýždňové sobiatko hravo ujde i najrýchlejšiemu vlkovi. Soby teda vedeli, že za normálnych okolností sa vlkov netreba obávať. Aj vlci vedeli, na čom sú, a len zriedkavo sa pokúsili uloviť zdravého soba, pridobre vediac, že je to zbytočné mrhanie silami. Namiesto toho si osvojili techniku systematického preverovania zdravotného stavu a kondície sobov, aby našli takého, ktorý nie je fit. Vlci to robili tak, že rozohnali stádo a prinútili ho bežať do tých čias, kým sa neukázalo, že sú v ňom chorí, zranení či inak postihnutí jednotlivci. Ak také zviera objavili, zavesili sa naň a usilovali sa ho uloviť... Časom som pochopil, že prieskum sobov vlkami nie je náhodný. Vlci sa zriedkavo unúvali preverovať stáda prvotriednych samcov... Oveľa väčšími ich zaujímali samičky s mláďatami, lebo percento menejcenných jednotlivcov medzi mláďatami, ktoré ešte neprešli dlhším obdobím prísneho prirodzeného výberu, je pochopiteľne vyššie. Aj skupiny starých samíc boli obľúbeným cieľom prieskumu...*

Na inom mieste Mowat píše:

... *Chytiť a zabiť veľké zviera je pre vlka namáhavá práca. Niekedy loví celú noc, než sa mu podarí niečo uloviť – ak sa mu vôbec podarí. Je to jeho práca, jeho zamestnanie,*

a keď má pre seba a svoju rodinu dosť mäsa, oddychuje alebo sa hrá... Vlk nikdy nezabíja zo zbabelosti, čo je pravdepodobne jeden z hlavných rozdielov, ktorým sa líši od človeka...

A ešte raz Mowat, nie však už o poľovačke vlkov na soby.

Predstava, že (vlci) sa nielen živia, ale aj prosperujú, ba aj deti krmia myšami, bola taká vzdialená od mytického krvílačného vlka, že nestála ani za úvahu. A predsa, práve to bola odpoveď na otázku, ako vlci zaplňajú svoju komoru... Vlci z Vlčej zátoky a pravdepodobne všetci vlci z Barren Lands, ktorí žili mimo letných pastvísk sobov, sa živilí prevažne myšami... Ootek (Mowatov eskimácky priateľ) mi povedal, že vlci zjedia aj veľa pozemných veveríc a často im dávajú prednosť i pred sobmi... V lete, keď sú veverice dobre vykŕmené, vážia asi kilo, takže vlk sa dobre naje, pričom vynaloží len zlomok energie, ktorú by potreboval pri love soba... Ootek mi tiež povedal, že raz videl vlka, ako za necelú hodinu chytil sedem veľkých štúk...

Aj dr. L. D. Meck sa dlho venoval vlkom a sledoval ich pri love jeleňov, sobov a losov. Z jeho pozorovaní (z časopisu National Geographic) sú pre nás určite zaujímavé tieto slová:

... *V štáte Indiana som na ľahkom lietadle po tri zimy pozoroval svorku pätnástich vlkov. Viac ako šesťdesiat hodín som sledoval, ako štvie losy. Povestní zabijaci sa prejavili ako úbohí amatéri. Zo stotridsaťdemon losov, ktoré objavili, im neuniklo iba sedem:*

Svorka sa zvyčajne sústreďuje na podradné kusy – mláďatá, staré, zmrzačené či choré losy. Je to stará pravda, že život si zachovávajú iba najzdatnejšie, najzdravšie a najculejšie zvieratá. Zostáva im viac potraviny a majú i väčší počet zdravých mocných mláďat.

Stačí? Stačilo by, keby sme tu nemali ešte tie „ľudské obeť“. Aj s tými sa musíme nejako vyrovnáť. Ale než tak urobím, treba azda zhrnúť to, čo z uvedených výrokov a citátov vyplýva. A vyplýva toto: Vlk ku koristi nie je ani surový ani krutý, ani k nej nepocituje nevraživosť, a teda ju nevráždí. Medzi vraždou a zabitím z najzákladnejšej potreby najesť sa je totiž obrovský rozdiel. A teda vlk nie je krvílačný, aj keď je zavše od krvi celí červení, on býva iba lačný – tak, ako každý organizmus na tejto Zemi.

A teraz už o vzťahu vlka a človeka. V prvej mozaike profesor J. Komárek hovoril, ako je to s rôznymi vlčími historkami. Na inom mieste svojej knihy uvádza túto vlastnú skúsenosť.

Pozoroval som hladných vlkov. V hlbokom snehu pátrali na holom hrebeni, cez ktorý som predtým prešiel. Keď našli moje stopy, zarazili sa, vetrili a namiesto toho, aby sa pustili za mnou, ako by to väčšina ľudí očakávala, obrátili sa a okamžite zmizli.

Nemecký zoológ Hans Bauer sa vlkom tiež venoval dlhé roky. Z jeho knihy Seine Ahnen waren Wölfe (Jeho predkovia boli vlci), ktorá vyšla v Lipsku roku 1957, som vybrala dva úryvky:

V Sedmohradsku žil istý lovec divjej zveri, ktorý s veľkým zaujatím a veľmi starostlivo preveroval každé rozprávanie o škodách, čo vraj vlci napáchali, a o tom, že vlci toho či onoho človeka napadli, prípadne i zožrali. Iba v jednom jedinom prípade sa obsah rozprávania ukázal ako sčasti pravdivý. Vlci sa skutočne pustili do istého starého cigána, ibaže chlap (asi potrunďžený) v lese predtým zaspal, a pretože to bolo v zime, zrejme i zamrzol...

... *Vlk nie je vzorom bojovnosti a útočnosti, ako ho zväčša predstavujú hrôzostrašné*

historiky. Naopak, je skôr plachý a pred človekom má rešpekt. Jeho prvou reakciou pri stretnutí je útek. Iba ak mu znemožníme ujsť, môže sa stať, že zo strachu zaútočí.

Napokon a tentoraz už naposledy F. Mowat:

Pri troch príležitostiach za necelý týždeň som bol tým „divným zabijakom“ vydaný napospas, ale oni sa vôbec nepokúsili rozrhať ma na márne kúsky, ba prejavili zdržanlivosť hraničiaku s pohrdaním. A to dokonca aj vtedy, keď som sa zguľal z kopčeka a vtrhol som im tým činom rovno do bytu, takže sa mohlo zdať, že im ohrozujem deti.

Naostatok už len stručný údaj, ktorý v približne rovnakej podobe uvádzajú všetky súčasné zoológie a zoológiu sa zapodievajúce knihy, čo mi prešli cez ruky: Zdravý vlk človeka nikdy nenapáda, naopak, vyhýba sa mu, má pred ním rešpekt. Pravda, to neplatí o chorom zvierati, najmä nie o postihnutom besnotou.

Čo nám zostalo na hrbke: „nevybavené“? Jedna otázka: Aký je vlk k vlkovi?

Ako odpoveď na ňu som vybrala slová toho, kto sa správaním zvierat zaoberal celý svoj dlhý život – nositeľ Nobelovej ceny K. Lorenza, a to slová opisujúce situáciu vskutku najkritickejšiu: bojové stretnutie dvoch vlkov.

Obrovský starý sivý vlk a len o málo menší, ale mladší, sa približujú k sebe. Boky strnuté, chvost vo vodorovnej rovine, srst' na krku a na chrbte mierne zježená. Čím sú k sebe bližšie, tým meravejšie sa pohybujú a tým väčší sa ježia. Blížia sa k sebe čoraz pomalšie, obchádzajú sa, až napokon stoja tesne vedľa seba, hlava pri chvoste toho druhého. Potom sa navzájom oňuchajú a začnú okolo seba krúžiť v malých oblúčikoch, pričom bleskovo po sebe sekajú strašnými zubami. Zuby však narážajú na zuby toho druhého, a nič sa nestane – drobné škriabance na perách nič neznamenajú. Boj sa však postupne vyvíja tak, že skúsený starý vlk zaženie mladého do kúta ohrady. Mladý narazí na plot, stratí rovnováhu a v tom okamihu sa na neho starý vlk bleskovo vrhne. A teraz nastane opak toho, čo by ľudia očakávali. Vlci stoja zrazu úplne ticho, bok po boku, hlava pri hlave. Starý má vycerené zuby a porazený mu s odvrátenou hlavou ponúka najzraniteľnejšie miesto – tepnu na krku. To trvá niekoľko sekúnd, a víťaz sa nezahryzne. Nemôže! Vrcí síce, chniape a myká hlavou, ako keď utriasa korist', ale to je všetko. Tieto zábrany trvajú tak dlho, kým porazený stojí v odovzdanej pokore. Len čo by sa pohol, zábrany by padli. Ale on sa nehýbe a víťaza po chvíli znudí stáť s ňufákom pritlačeným na hrdlo porazeného. A tak pár krokov poodíde, aby miesto svojho víťazstva označoval. Len čo k tomu aktu zdvihne nohu, porazený sa tichučko stratí – a je to! Tomu sa hovorí sociálne zábrany. Keby vlk bez zábran prehryzol hrdlo inému vlkovi (a to platí pre všetky spoločensky žijúce živočíchy), už dávno by ako druh prestali vlci existovať.

K tomu by som rada ešte máličko dodala.

Po prvé: podriadenosť sa prejavuje aj tým, že slabší si ľahne na chrbát (tu ma máš, pozri, aký som bezbranný) a odhalí zraniteľné brucho, čo praktizujú najmä mláďatá.

Po druhé: na udobrenie porazený víťazovi obľubuje papuľu, čo vo svorke robí i podriadený nadriadenému, akoby tým symbolicky žiadal o potravu. A o potravu bežne drankajú vĺčatá a vĺčatám sa neublízuje, nikdy nie! A tak sa neublízuje ani tomu, kto sa ako vĺča správa.

Po tretie: Existuje staré latinské príslovie Homo homini lupus (pozri kapitolu o somárovi), čo znamená človek človeku vlkom. Chcela by som zdôrazniť, že to príslovie sa veľmi

mýli a je voči vlkom hrozne nespravodlivé. Keby človek človeku bol ako vlk vlkovi . . . Ale keďže toto je ešte stále mozaika, doložím svoje tvrdenie ďalšími a zároveň poslednými dvoma čriepkami. Prvý je od našej známej L. Crislerovej:

V rozumnom svete by sa tieto mierumilovné šelmy stali najväčším objektom, na ktorom by sa naša ľudská odroda učila, ako sa odnaučiť vojnám.

Druhý čriepok je od známeho nemeckého vlkoznanca, zoológa E. Zimmena: *Vlci majú vzorný spoločenský život a navzájom si pomáhajú. Nikdy sa – na rozdiel od ľudí – navzájom nevráždia!*

Mozaika číslo tri: O tom, čo nasleduje, keď . . .

V tejto skladačke bude reč o dôsledkoch narušenia rovnováhy medzi bylinožravcami, mäsožravými vlkami a prostredím. Bude to skladačka z varovných údajov a mala by byť presvedčivým dôkazom o tom, že vlk (aj iné mäsožravce) nemá byť iba útrpne trpený, pretože si to želá zopár zoológov, ekológov a ochrancov prírody, ale má mať možnosť rovnoprávne existovať, pretože niet takého živočícha, ktorý by v prírode nemal svoju nezapititeľnú funkciu – len my o nej ešte veľmi často málo vieme a z nevedomosti (alebo i z nevraživosti a vlastnej nenásytosti?) ju popierame. Vlč svoje miesto i funkciu v prírode určite má! Začnem však niečím, čo je na hony vzdialené od vedy, a predsa . . .

Legends majú nielen pôvab a literárnu hodnotu, ale často v nich býva zhromaždená aj múdrosť mnohých a mnohých generácií. Tak je to i v jednej prastarej eskimáckej legende o stvorení živého tvorstva, ktorú ti teraz vyrozprávam. Čítaj a dobre vnímaj!

Kedysi pradávno boli na svete iba Žena a Muž. Nič inšie tu ani nechodilo, ani neplávalo, ani nelietalo, až dotedy, kým Žena jedného dňa nevyhĺbila v zemi jamu a nezačala z nej vyťahovať zvieratá. Ťahala, Ťahala, a keď vytiahla soba, boh neba Kaila jej povedal: – Toto je dar zo všetkých darov najväčší, pretože bude ľudí živiť.

Žena pustila soba na slobodu a kázala mu, aby šiel vo všetky končiny krajiny a rozmnožoval sa. Sob učinil, ako mu žena nakázala, a tak sa zem onedlho zaplnila týmito zvieratami. Synovia Ženy ich lovili a boli i syti i odetí a mali aj dobré stany na bývanie, a to všetko bolo zo soba. No synovia Ženy lovili iba veľké a tučné soby, a nie malé, slabé a choré, lebo tie neboli pre nich dobré ani na jedenie, ani z ich koží nemali nijaký úžitok. Lenže po čase sa ukázalo, že tučných a mocných sobov ubúda a je ich čoraz menej a menej a slabé, nemocné zvieratá ich počtom z roka na rok čoraz väčšími prevyšujú. I naľakali sa synovia Ženy, pobrali sa k matke svojej a ponosovali sa jej. Žena ich vypočula, pomocou čarov privolala boha Kailu a takto mu riekla: – Tvoje dielo nie je dobré, pretože soby chorľavejú a slabnú, a ak ich budeme jesť, aj my budeme chorí a slabí.

Kaila ju vypočul a takto k nej prehovoril: – Moje dielo je dobré. No musím povedať duchovi vlkov Amorakovi, aby nakázal svojim deťom vlkom, nech lovia choré, slabé a chudé soby, takže bude zase dosť miesta a pastvy pre zdravé soby a tie budú i tučné a silné.

Tak sa aj stalo. A preto sa vlci a soby navzájom potrebujú: sob živí vlka, ale je to práve vlk, čo soba zachováva pri sile.

A teraz takmer to isté slovami vedcov a znalcov. Anglický vedec E. Odum v knihe Základy ekológie, ktorá bola preložená do mnohých jazykov, jednu z myšlienok obsiahnutých v legende formuluje takto:

Každý ekologický systém (les, step, tundra, polopúšť . . .) má iba určitú únosnosť vo vzťahu: rastlinný pokryv – bylinožravce. Umelé zvyšovanie stavov bylinožravcov bez ohľadu na vegetáciu i šelmy vedie k narušeniu rovnováhy v tomto systéme, čo sa prejavuje rapidným rastom bylinožravcov, za čím však nasleduje ich degenerácia a rýchly pokles stavov.

Ešte na jedno porovnanie spolu s našim zoológom L. Brtekom zotrváme v Európe. Jeho informácie uvádzam presne, no trochu stručnejšie a možno i v inom poradí, ako som ich čítala.

V Európe žije jeden druh jeleňa, no v niekoľkých poddruhoch a rasách. Nie je náhoda, že hranica medzi slabým západoeurópskym a mocným karpatským jeleňom ide naším územím približne tam, kde sú hranice súčasného areálu vlka. Karpatské jelene, čo žili v areáli vlka, dosahovali hmotnosť až 300 kilogramov. V západnej Európe, kde vlk už dávno nežije, vážia iba polovicu a na Sardínii a Korzike sú vysoké iba ako – koza. Zvieratá sa tam premnožili a museli čeliť nie šelmám, ale hladu. Na Balkáne žije v susedstve vlka ten istý druh jeleňa priam legendárnych rozmerov a s krásnym parožíom . . .

A teraz sa presuňme späť do Kanady, odkiaľ pochádza tá múdra eskimácka legenda, a do susedných Spojených štátov. Najprv má slovo biológ H. Durward z Národného parku na hraniciach Kanady a USA na ostrove Isle Royale:

Za mimoriadne tuhej zimy na začiatku tohto storočia prešli losy po ľade na Isle Royale. Nemali tu ani potravných konkurentov, ani tu nežili mäsožravce, nuž sa premnožili, zdevastovali les a – zdegenerovali. Roku 1936 začali z chorôb a hladu masovo hynúť. Roku 1949, opäť za tuhej zimy, prenikli na ostrov tri svorky vlkov. Veľa losov im padlo za obeť, no vlci boli jedinou záchranou: vytvorila sa rovnováha. Roku 1969 udreli zase tuhé mrazy a napadlo obrovské množstvo snehu. Vtedy sa zdalo, že vlci porušili rovnováhu – strhli o tridsaťšesť losov viac, než ihneď skonsumovali, ale šlo naozaj iba o zdanie. Rozbory kostnej drene vlkami zabitých losov ukázali, že ani jeden z nich nemal v dreni tuk, čo je známkou úplnej vyčerpanosti a hladu. Keď zima pominula, rovnováha sa obnovila a stádo losov tvorili silné zdravé kusy.

Na záver dám slovo J. Dorstovi, autorovi knihy *Ohrozená príroda*, ktorá nedávno vyšla aj u nás v druhom vydaní a ktorá je skutočne pozornosti hodná. Nech sa páči, pán Dorst!

Na západe USA farmári takmer úplne vykántrili pumy, rysy, kojoty, no a predovšetkým vlkov, pretože vraj zabíjali jahňatá. Vzápätí sa však tak rozmnožili hlodavce, že chovatelia prestali bojovať proti mäsožravcom a s vervou sa obrátili proti hlodavcom. Ich boj bol natoľko úspešný, že postupne sa rozmnožujúce mäsožravce nemali dost prírodzenej potravy a . . . pravdaže, skutočne začali napádať domáce zvieratá.

A kruh sa uzavrel, tak ako i táto mozaika, v ktorej sa jeden kamienok nápadne ponáša na druhý a všetky dokopy majú mnoho spoločného s príbehom z eskimáckej legendy, naozaj múdrej veľkou skúsenosťou, nadobudnutou dlhým súžitím ľudí a zvierat v divjej prírode.

Mozaika číslo štyri: Kde sa to v nás vzalo a kedy

Ozaj, kde? Odpoveď na túto otázku nie je ľahká. Príčin je veľa, zväčša sú veľmi vážne a hodné zamyslenia. Sú šťastie mimo nás i hlboko v nás. Sú i pochopiteľné, ale zväčša ani nie. Mnohé splodila nevedomosť a strach, mnohé zlovôľa a chamtivosť, mnohé neporozu-

Zvieratá nie sú také

menie a malá snaha brať okrem seba na vedomie aj iné tvory a ich práva. A kedy sa to všetko zomlelo?

O praveku toho veľa nevieme (pamiatok je málo), ale to, čo vieme, nie je proti. V jaskyni La Madelaine vo Francúzsku sa našla sobia kosť, na ktorej je kresba či lepšie povedané rytina dvoch vlkov. V slávnej galérii praveku – v španielskej jaskyni Altamira – je zobrazené nespočítateľné množstvo zvierat, ale iba jeden jediný vlk. Človek sa vlka asi až tak nebál a ani lovným zvieratom preň zrejme nebol, veď kože mal aj z iných zvierat a vlčí rezeň nestál za tú námahu – šetriť silami, tú zásadu nemá iba vlk, ale mal ju aj bezbranný človek . . . Zaujímavý je však nález hrobu z údolia maloázijskej rieky Jordán. Človek v ňom ležal na boku so skrčenými nohami a s rukou pod hlavou, akoby len oddychoval. Pod druhou rukou, stočené do kľbka, ležalo šteniatko. Bolo to vlča, či už psiča? Nález totiž pochádza asi z 9. tisícročia pred n. l. a kdesi v tom časovom úseku leží začiatok postupnej premeny vlka na psa. Ale aby som nezabudla na to najdôležitejšie, čo pre mňa z tohto nálezu vyplýva: je isté, že to mláďa a ten človek si dôverovali.

Rozpätie názorov v staroveku je široké, no už i tam sa človek do vlkov zadrupuje ostrými pazúrkami. K úryvku z rozsiahlej básne Eníma eliš (Keď hore), pôvodne sumerskej, no prebranej následnými mladšími národmi, čo žili v žirnom medziriečí Eufratu a Tigrisu, ktorá je (podobne ako tá eskimácka) legendou o stvorení sveta a živých tvorov, veľa slov komentára netreba.

. . . Na počiatku bol chaos a vody
a dve božstvá: Abzu mužské a Tiámat ženské.
Z nich vzišlo mnoho bohov
a tí sami medzi sebou i proti rodičom svojim bojovali.
Zabili Abzua a Tiámat na obranu
splodila veľa oblúd a zverov
. . . Stvorila hada, draky i sfingu,
aj leva a zlostného vlka . . .

Plinius Starší, ten najvzdelanejší Riman svojich čias, ktorého citátom som predznačila celé vlčie rozprávanie, píše o vlkoch vecne, ba im, ako i ostatným šelmám, zjavne fandí. A zrejme, nesúhlasiac so vseličím, čo ľudia robia, stavia ich do role strážcov Zeme. Čo by tak asi Plinius napísal dnes, keď zem, vody i vzduch sú také ušpinené? No pokročme ďalej.

Baran je zviera, ale okrem toho i technické zariadenie na zatĺkanie pilierov do zeme. Jeho pomenovanie sa narodilo už v starom Grécku, prešlo vekmi rímskej existencie, a tak sa dostalo i k nám, iba sme si ho preložili. Baranom (po latinsky aries a po grécky krios) sa prebýjali a tak dobývali hradby. Pravdaže, v pomenovaní barana vojaka sa odrážali najočividnejšie vlastnosti barana zvieratá – bojovnosť a útok hlavou vpred. Barana, prirodzene, nespomínam iba preto, že existuje v technike i dnes, ale pre inšie. Na jeho zneškodnenie sa totiž používal lykos (v Grécku) či lupus (v Ríme), a to je po našom – vlk! Lykos či lupus boli železné, ako vlčie zuby mocné háky, ktoré sa zahryzli do barana a zneškodnili ho. Dost príznačné pre celé veky: baránok obeľou vlka!

Raz, keď som sa hrabala v psích knižkách, napadlo mi pozrieť sa, čo píšú o plemene írsky vlkodav, veď jeho meno je významovo úplne priehľadné dvojslovo: dávič vlkov. To, čo ma zaujímalo, som našla vo veľkej zahraničnej encyklopédii. V jej rodnom jazyku írsky

vlkodav je Irish wolfhound, čiže nijaký dávič, ale iba vlčí pes. Ako však ďalej uvidíš, meno nemení podstatu.

V encyklopédii som sa totiž dozvedela, že už starí Kelti mali veľkých a mocných hrubosrstých psov, ktorých používali pri poľovačkách na vlkov a na medvede a okrem toho aj ako strážnych psov na svojich hradiskách. Z týchto psov pravdepodobne vzniklo plemeno Irish wolfhound. Keď však Briti na svojich ostrovoch veľké mäsožravce, teda i vlka, vyhubili (už v 3. storočí n. l.), tento mohutný pes (iste ho nebolo jednoduché živiť) prestal mať význam a postupne ho prestali chovať. Dokonca veľa nechýbalo a celé plemeno by bolo prestalo existovať.

Tu sa mi však pýta niečo doplniť. Totiž to, že keltské kmene žili v severnej, západnej a strednej Európe (dostali sa i k nám na Slovensko) asi od roku 1500 pred n. l.! S Rimanmi, ktorí ich nazývali Galii, vybojovali nejedno stretnutie, a tak sa o nich veľa dozvedáme práve od Rimanov, najmä od veľkého štátnika a vojvodu G. J. Caesara (100–44 pred n. l.), presnejšie z jeho diela Zápisky o vojne v Galii, čo však nie sú iba zápisky o vojne, ale aj o živote Galov.

Toto všetko uvádzam na ukotvenie „deja“ v čase, veď mi predovšetkým ide o to, povedať, asi ako dávno mali ľudia proti vlkom vyšľachtené a vycvičené psy. Že to bolo skutočne dávno, podopriem ešte i slovami E. Trumlera, nemeckého vedca, ktorý sa celý život venuje výskumu psov.

... *Vlk nie je vrcholom chytráctva a neviemakých schopností, ako si to mnohí ľudia predstavujú... Človeku sa podarilo vyšľachtiť z vlkov psov, ktorí sú rýchlejší, silnejší a obratnejší ako vlk. Tieto psy už pred niekoľkými tisícimi rokmi účinne bojovali proti svojmu vlastnému predkovi... Ich úlohou bolo chrániť stáda pred vlkami. S ich potomkami sa v hojnom počte stretávame i dnes. Sú to veľkí krásni pastierski psi... od pyrenejského psa, cez psov východnej Európy až k divokým kosmatým stvoreniam, ktoré strážia stáda v Iráne a vo vrchoch Tibetu.*

Ale vráťme sa ešte do Ríma. O poľovačkách na vlkov, pravdaže, vedeli čosi aj Rimania, lenže o to mi teraz nejde. Keď je totiž reč o vlkoch a o antickom Ríme, nespomenúť rímsku vlčicu by naozaj nešlo. Veď nebyť jej – aspoň podľa legendy – nebolo by ani Ríma. Legenda je to dosť dlhá a istotne si už o nej počul alebo čítal, nuž som z nej vybrala iba to najpodstatnejšie.

Kráľom mesta Alba Longa bol Procas, ktorý mal dvoch synov: Numitora a Amulia. Keď zomrel, na trón nastúpil starší Numitor, no Amuliu ho časom nepekne-nekrásne zbavil vlády a vyhnal ho. Jeho synov dal zabiť a dcéru Rheu Silvii donútil stať sa kňažkou čiže večnou služobkyňou bohyně Vesty. Rhea Silvia sa však zapáčila bohovi vojny Martovi a z tejto lásky sa im narodili dvojčatá Romulus a Remus. Keď sa o ich narodení dopytal Amulius, rozkázal matku i deti hodiť do rozvodneného Tiberu. Sluhovia príkaz splnili tak, že chlapčeka položili do vysmoleného koša a kôš na vodu. Bohovi rieky Tiberinovi sa Rhey Silvie uľútilo a nenechal ju utopiť. Vlastne ani deti nie, lebo vody čoskoro opadli a košík sa ocitol na súši. Plač pohodencov prilákal vlčicu, čo sa ta prišla napiť, a tá si ich odniesla do jaskyne na Palatínskom pahorku, kde ich dojčila vlastným mliekom.

Na tomto mieste by som mohla prestať rozprávať, lebo tu sa končí úloha vlčice. Vystopoval ju totiž pastier Amuliových stád a on a jeho žena prevzali úlohu pestúnov. No pokračujme aspoň telegraficky ďalej, nech zvieme, aký bol koniec, veď vlastne koniec príbehu, to bol začiatok Ríma. Nuž keď Romulus a Remus vyrástli, nejakým činom sa dozvedeli, kto sú a čo sú, prastrýca Amulia zniesli zo sveta a vrátili vládu dedovi Numitorovi. No i sami boli vládychtiví, nuž sa rozhodli založiť si vlastné nové mesto. Žiaľ, veľa zhody medzi nimi pri tom zakladaní nepanovalo, až to došlo tak ďaleko, že Romulus Rema zabil a stal sa prvým kráľom novozaloženého mesta, ktoré po ňom dostalo meno Roma. Tak je to v latinčine a tak to zostalo i v taliančine.

Teda: vlčica vypel'hala ľudské mláďatá. Aj keď vedci zväčša pochybujú, že by sa čosi také naozaj mohlo stať, fakt, že sa v Ríme po stáročia tejto báji verilo, istotne mal vplyv na vzťah Rimanov k vlkom. Nepodarilo sa mi síce nájsť o tom nejaký konkrétny historický doklad, no i tak som o tom presvedčená. Aj keď v tých časoch brat bez veľkých okolov zabil brata, predsa len dvojka zakladateľov mesta i ríše mohla byť akým-takým ochranným štítom pre celé vlčie spoločenstvo. Napokon som už vavela, že Plinius vlastne s vlkami sympatizoval. A francúzsky vedec J. Victor v knihe Les loups (Vlci) môj názor dotvrdzuje i z inej strany. Píše:

Jediné zlo, ktoré ľudia po dlhé veky vlkom vyčítali (a zavše ho i na ich konto pripisovali), boli krádeže domácich zvierat zo stád. Nenávidenými sa vlci stali až v stredoveku.

Čo sa prihodilo?

Strašne veľa. Barbarským kmeňom, prichádzajúcim z východu, sa začiatkom 5. storočia neodvolateľne a doslova na prach drobných štátov a štátikov podarilo rozdrviť takmer bezhraničnú Rímsku ríšu s jej vlastnou i od Grékov zdedenou vyspelou kultúrou. Od tých čias hovoríme o stredoveku a od tých čias sa časy v Európe veľmi zmenili. Ale nech zas chvíľu pokračuje J. Victor.

Pričasto sa zabúda, že toto obdobie (stredoveké) dejín bolo obdobím biedy, aká nikdy predtým ani potom tak hrozne nedoliehala na ľud. S ustavičnými vražednými vojnami šli ruka v ruku strašné epidémie. Tak v 14. storočí, teda v čase, keď počet obyvateľov bol neporovnateľne menší ako dnes, zahubil mor v Európe dvadsaťpäť miliónov ľudí... A akoby všetkého nebolo dosť, tieto pohromy sprevádzali všeobecné ochladenie, skutočná doba ľadová, krátka iba v porovnaní s geologickými ľadovými dobami...

Na začiatku tohto stredoveku sa stalo ešte niečo podstatné: početných bohov, ktorí mali všetky ľudské cnosti i necnosti, vystriedal jediný, odľudštený, síce milosrdný, ale aj hriechy trestajúci Boh. Pre zomretých už nebola jednotná záhrobná ríša, tú nahradilo vzdialené nebo a strašné peklo. A kdesi uprostred medzi tým, v obrovskej rozlohe nepoznaných a nevysvetliteľných javov existovali najrozmanitejšie strašidelné bytosti – strašidlá, bosorky, upíri, draky, no predovšetkým predstavitelia pekla a zvodcovia k hriechu diabol a satan, ktorých najhrôzostrašnejšou podobou bol vlkodlak. Ešte raz slová J. Victora:

Vlk prestal byť iba zlým, škodlivým zvieratom, ale stal sa vlkodlakom, jedným z najstrašnejších stelesnení satana.

Podobne píše i zoológ R. von Enck v knihe Über Wölfe und Hunde (O vlkoch a psoch) vydané v Berlíne roku 1982, aj veľký znalec vlkov E. Zimmen, ktorého sme už citovali, a to v knihe Vlk – mýty a tajomstvá z roku 1978. Najprv citát z prvej knižky:

V stredoveku vlka stotožňovali s čertom. O existencii vlkodlakov sa ani najmenej nepochybovalo; vlk i vlkodlak boli súčasťou viery v bosorky.

A teraz úryvok z diela druhého autora:

Vlkodlaci boli ľudia vo vlčej koži či vlčej podobe, ktorí ľudom všemožne škodili. Nik nevedel, čo vlastne sú, či ľudia či vlci, no o ich jestvovaní v stredoveku nik nepochyboval – ani tí ľudia, ktorých za vlkodlakov označili. Ba oni sami o sebe boli presvedčení, že sa môžu prevteliť vo vlka, rovnako ako vo svoje bosoráctvo verili bosorky či diablom posadnutí.

Viera vo vlkodlaka bola v stredoveku naozaj rozšírená a do ľudí vkorenená po celej Európe. Verili v neho príslušníci keltských, germánskych, románskych i slovanských kmeňov, národností a národov, a to až do minulého storočia. Dôkazy o tom možno nájsť v historických dokumentoch o protivlkodlačích procesoch, v legendách, v zákonníkoch, v literárnych pamiatkach . . . Pravdaže, najvierohodnejšie nie je o faktoch hovoriť, ale ich aspoň zopár uviesť. Nuž tu sú:

Podľa najstarších legiend germánskych kmeňov ten, kto sa chcel stať vlkom či vlkodlakom, musel sa opásať opaskom z vlčej kože alebo si z nej obliecť košeľu. Taký človek (vlastne už nečlovek) bol vzhľadom, hlasom i strašnou divokosťou celkom ako vlk a až po desiatich dňoch sa opäť mohol zmeniť na človeka, ak mu, pravda, medzitým niekto nevzal ľudský odev.

V piatom zväzku Súpisu III. Slovenských rozprávok dr. J. Polívka z rukopisu P. Dobšinského pod nadpisom Vlkolák i vlkolák uvádza túto prastarú ľudovú poveru:

Koho do cintorína nie nohami lež hlavou vopred zanesú, nutno mu preto z hrobu vychodiť a túlať sa po svete. Najprv nahneď po pohrabe svoj vlastný kar navštívi, a kým pohrabníci v izbe karujú, sedí na padláši za kochom (komínom). Potom každý deň cez poľnoc chodí po domoch mladé ženy drhnúť, dievčatá zapozdivšie sa na priadkach odprevdáva domov, ale jich preč voľakde zavedie. Taký človek na vlkoláka zmenený napáda ľudí na križných cestách, dáva závdavky na kúpu a peniaze tie obracia na uhlie. Vlkolák neutíchne skôr, až hrom do jeho hrobu uderí.

Vlkolák premieňa sa aj na vlka, a tak navštevuje salaši. Taký vlk ovce nežere, len drhne na hromadu, pozbaviť sa ho nemôž nijak.

Starí Dáni verili, že vlkodlakom môže byť človek už od narodenia. Vo dne má ľudskú podobu a iba v určitom nočnom čase sa premieňa na vlka. Ak ho však pri tom premieňaní niekto pristihne a osloví, oslobodí ho od toho strašného, ani ľudského ani zvieracieho dvojživota.

Mnohorozmerný obraz o neďalekom Belgicku (a vlastne aj iných európskych krajinách) 16. storočia, storočia surových vojen, protireformačných ťažení a neľútostných procesov proti kacírom každého druhu, storočia neľudských mučení a tragických popráv, vytvoril belgický spisovateľ 19. storočia Ch. de Coster v historickom románe Rozprávania o Ulen-spieglovi.

Toto dielo, vyznačujúce sa vytríbeným štýlom, duchaplnosťou a ostrovtipom, napísané rázsochatým svižným jazykom a s úžasnou znalosťou historického materiálu, nenecháva nepovšimnutým nič, čo charakterizuje onú, najmä pre prostý ľud krušnú a krutú dobu. A tak sa v ňom dočítame aj o vlkodlakoch. Hovorí jedna z ústredných postáv románu Kathelina:

. . . Vzduch bol studený, hmly sa váľali po lúkach, suché konáriky padali zo stromov . . . Hanske mi povedal: – To je noc vlkodlakov. Všetky hriešne duše vychádzajú z pekla. Musíš sa ľavou rukou trikrát pokrížovať a zvolať: So! So! So!

To je totiž znak nesmrteľnosti. A vlkodlaci ti nič neurobia. . . .
Triasla som sa a bola som úplne skrehnutá, pretože bola hmla. Tu som zrazu zazrela, ako od príkreho brehu vystupuje vlk. Ten vlk mal zelenkastú tvár a v bielej srsti dlhé stebľá trsti. Vykrikla som: So!! So!! So!! a hneď som sa i pokrížovala. Ale on vôbec nemal strach. Tak som bežala a kričala. On zavýjal a utekal za mnou a ja som počula ostré cvakanie jeho zubov . . .

Aj severnejšie ležiace škandinávské krajiny, chladné a zaľahnuté dlhými zimnými nocami, si intenzívne odžili vlkodlačiu éru. Pri strašných slovách Peer Gynta, hrdinu rovnomennej dramatickej básne nórského spisovateľa H. Ibsena, i dnes človeku naskakujú zimomriavky. Peer Gynt totiž dievčaťu Solveige, ktorá ho odmieta, hrozí, že k nej príde v noci ako vlkodlak, vysaje z nej krv a jej malú sestričku zožerie.

Staroruský epos Slovo o pluku Igorovom je ako A zo šlabikára ruskej literatúry, a niet iste jediného školáka, ktorý by ho nepoznal. Poznaním diela poznáme i dobu, ktorú dielo spodobuje, zrkadlí. A tak v ňom nachádzame i doklady o viere vo vlkodlakov. Jedna z postáv knieža Vseslav sa totiž noc čo noc po zotmení premieňa na vlkodlaka a v tej podobe až do prvého zakirikírkania kohúta blúdi po okolí Kyjeva.

Starobulharská povesť hovorí, že podobne ako ruské knieža Vseslav aj mladší syn bulharského cára Simeona Veľkého, ktorý žil od roku 893 do roku 927, sa prevteloval vo vlka.

Vlkodlakom sa teda mohol stať cárovič, knieža, ale, ako sa možno dočítať v XVI. ročníku Slovenských pohľadov, i ten, kto bol v spoločenskom rebríčku najposlednejší:

Žobrák premenil sa neďaleko čriedy na vlka a dal sa trhať ovce a zvláčať ich na kopu. Pastier po ňom strelil, ale nič sa mu nestalo. Vlk ďalej trhal ovce. Pastier potom nabíil do finty pipsáru (trúbelku z fajky) a tou strelil vlka. Pipsára vlkom prešla, ten zdochol tak, že len prach po ňom zostal. Bol to vlkodlak . . .

Tieto príklady iste stačia na vytvorenie predstavy o všeobecne rozšírenej viere vo vlkodlakov. Teraz by som sa však ešte vrátila k slovám E. Zimmena. Istotne sa na ne pamätáš, veď som ich citovala iba pred chvíľkou. Ide mi teraz o tú časť, kde hovorí o ľuďoch označených za vlkodlakov a o ich vlastnom presvedčení, že nimi skutočne sú. Toto presvedčenie malo totiž neraz veľmi vážne dôsledky a vlkodlactvom posadnutí ľudia sa dopúšťali skutočne neľudských, strašných činov. Tak sa roku 1589 istý P. Strung priznal, že vo vlčej podobe usmrtil jedného muža, dve ženy a pätnásť chlapcov a zjedol z nich mozog. Iný obžalovaný zas vypovedal, že zmárnil tridsať ľudí.

Odborníci zaoberajúci sa z vedeckého hľadiska podobnými javmi a mágiou hovoria dokonca o lykantropických – vlkodlačích – „epidémiách“. Z najväčšiu a najtragickú označujú „epidémiu“ z roku 1598 v pohorí Jura na pomedzí Francúzska a Švajčiarska. Postihnutí tiahli krajom s revom a štekotom, pričom sa vrhali na domáce zvieratá i na ľudí, predovšetkým na deti. Obete zabíjali, vyciavali im krv a jedli ich.

A tu sa vynára veľmi vážna otázka: ako a prečo to tí ľudia robili?

Je dokázané, že účastnícky bosoráckych stretnutí pili rôzne nápoje z omamných rastlín alebo vdychovali ich výpary či dym a potom upadali do stavu opojenia, halucinácií, vidín, preludov a klamných predstáv. Prirodzene, aj ich konanie bolo nekontrolované. Mnohí vedci

predpokladajú, že i vlkodlaci mohli užívať nejaké drogy a konať pod ich vplyvom. Iní zastávajú názor, že mohlo ísť aj o duševne chorých. V poslednom čase však na celom svete vzbudila pozornosť hypotéza kanadského biochemika profesora D. Dolphina, ktorý vyslovil domnienku, že stredovekí upíri a vlkodlaci mohli byť ľuďia postihnutí jedným druhom choroby zvanej porfýria. Svoje predpoklady opiera o tieto skutočnosti.

Za a, vzhľad chorých je odpudzujúci; príčinou sú škaredé zmeny kože na tvári a na rukách.

Za b, vzhľad postihnutých i to, že pôsobením slnka sa stav ochorenia veľmi zhoršoval, spôsobovali, že chorí sa odvažovali vychádzať von iba v noci.

Za c, častým sprievodným javom ochorenia je anémia čiže málokrvnosť, ktorá je príčinou nápadnej bledosti (pamätáš sa na úryvok z Rozprávania o Ulenspiegelovi? . . . ten vlk mal zelenkastú tvár . . . a uvedomuješ si, ako často počujeme povedať o veľmi bledom človeku, že je zelený?). Zuby chorého zase červeno svetielkujú, najmä v ultrafialovom svetle (či to samo osebe nemohlo vyvolávať hrôzu?).

A za d, akoby vedení akýmsi inštinktom, chorí pili krv, čím zmierňovali príznaky choroby; jednak šlo o spomínanú málokrvnosť a jednak o to, že krvné farbivo hemoglobín potláča chemický proces, pri ktorom sa vytvárajú látky porfyríny, čo zapríčiňujú porfýriu.

Okrem posledného bodu veľa vedcov s profesorom Dolphinom súhlasí. Čas určite preverí jeho predpoklady. No či je to tak, či onak, vlkodlačie činy a výčiny, ale i neobjasnené vraždy a zločiny pripisované vlkodlakom, utvrdzovali vieru v ich existenciu, vpečatovali sa hlboko do každej ľudskej bytosti a celkom pochopiteľne vzbudzovali zžieravý strach a zúfalú nenávisť. Voči vlkodlakom i voči vlkom – veď ktože ich mohol a vedel vtedy rozlíšiť?

Nuž a to sú hľadané korene postojov ľudí voči vlkom. Mocné, hlboké, vo svojich dôsledkoch strašné aj smutné. Z nich vyrástla aj Červená Čiapočka aj mnohé iné rozprávky, ktoré vlka predstavujú ako zlotvora, zloducha, zabijaka, vražedníka a ktoré, ako to povedal profesor B. Grzimek (1909–1987), nemecký zoológ známy veľkými vedeckými i ľudskými kvalitami, *vštepujú už malým deťom odpor a nenávisť k vlkom*.

Chvalabohu, ako všade, aj tu existujú výnimky. Nie je ich ktoviekoľko, ale sú aj také slovenské rozprávky, ktoré vlka oslovujú milým: Vlčko. Čo povieš, nie je to fajn? Ba myslím si, že by nebolo zlé, keby sa toto sympatické slovo stalo akýmsi symbolom iných vzťahov, čímisi, čo z nášho vedomia i podvedomia vytlačí všetky náveje a nánosy záporných citov k vlkovi a zapudí všetky názory o zlých a superškodlivých vlkoch, čo sa nám kedy chtiac či nechtiac zachytili v pamäti.

Teda šťastnú cestu, vlčko, do priateľskejších čias.